

به دعوت دفتر مطالعات سیاسی و بین‌المللی آقای دکتر ولادیمیر اورلوف، مدیر مؤسسه مطالعات سیاسی روسیه، از تاریخ ۱۷ لغایت ۲۱ آذرماه سال جاری به ایران سفر کرد. در این سفر، ایشان در دفتر مطالعات سیاسی و بین‌المللی پیرامون مسائل منطقه‌ای یک سخنرانی ایراد نمودند.

مؤسسه مطالعات سیاسی روسیه به مطالعه مسائل سیاسی و بین‌المللی می‌پردازد و عمده موضوعات مورد بررسی با امنیت بین‌المللی و سایر مسائل حائز اهمیت برای منافع، تهدیدات و امنیت روسیه مرتبط است. در همین ارتباط عدم گسترش سلاح‌های گستر جمع‌ی و خلع سلاح از اهمیت زیادی برای روسیه برخوردار است. این مؤسسه یک مؤسسه خصوصی و غیر حزبی است و گروهی از متخصصان باتجربه، دیپلمات‌ها و ژنرال‌ها در زمینه‌های مختلف از جمله کنترل تسلیحات و سیستم‌های موشکی فعالیت دارند. این مؤسسه در خصوص موضوعات مختلف از جمله گسترش تسلیحات و خلع سلاح کتب و نشریاتی منتشر می‌نماید.

عدم گسترش سلاح‌های هسته‌ای و تروریسم گستر جمع‌ی بعد از ۱۱ سپتامبر از دیدگاه روسیه دو موضوع اصلی سخنرانی آقای اورلوف بود.

از نظر پوتین، موضوع عدم گسترش یکی از چالش‌های جدی برای روسیه در شرایط جدید به‌شمار می‌رود و شورای امنیت ملی روسیه تصمیماتی در خصوص جلوگیری از گسترش تسلیحات اتخاذ کرده است. براساس این تصمیمات تعهدات روسیه در خصوص عدم گسترش باید توسط تمامی مؤسسات روسیه کاملاً رعایت شود و نقض آن به‌عنوان تهدیدی برای منافع روسیه در نظر گرفته خواهد شد. سیاست

خارجی جدید روسیه بر دو اصل مبتنی است: پراگماتیسم، اقتصادی کردن سیاست خارجی. امروزه، روسیه تحلیل واقع‌گرایانه‌تری از شرایط بین‌المللی و اهداف خود دارد. روسیه سعی می‌کند تمرکز خود را بر فعال شدن در مناطقی متمرکز کند که منافع حیاتی دارد و سعی می‌کند از اتلاف وقت و انرژی خود در سایر مناطق کم‌اهمیت بپرهیزد.

عملگرایی در سیاست خارجی و امنیت ملی به معنی بهینه‌سازی شرایط مناسب برای دستیابی به اهداف اقتصادی است. لذا، روسیه در مناطقی که قدرت و امکانات کافی ندارد دخالت نمی‌کند و این امر را اتلاف هزینه می‌داند.

معاهده منع اشاعه سلاح‌های هسته‌ای (NPT) قویاً مورد باور روسیه است و روسیه آن را به‌عنوان یک سند کلیدی حقوق بین‌الملل در نظر می‌گیرد. روسیه یکی از فعال‌ترین بازیگران برای تمدید نامحدود NPT بود و در کنفرانس مربوطه ایران و روسیه همکاری خوبی داشتند.

NPT اقدامات مختلفی برای عدم گسترش مشخص کرده است. البته روسیه در همه موارد عملکرد کاملاً خوب نداشته اما تلاش روسیه در راستای اجرای این اقدامات است. روسیه این معاهده را تصویب کرده و معتقد است که تمامی دولت‌ها باید آن را هر چه زودتر تصویب کنند تا شاهد اقدامات یک‌جانبه آمریکا نباشیم. یکی از مشکلات روسیه در اجرای این معاهده مشکلات مالی است. این امر خطر دسترسی به تسلیحات هسته‌ای یا مواد آن در روسیه را افزایش می‌دهد و روسیه این خطر را جدی می‌گیرد. روسیه همچنین استارت ۲ را تصویب کرده و اخیراً معاهده مسکو را با آمریکا امضا کرد. این سند یک سند الزام‌آور خواهد بود. روسیه تمامی تلاش خود را برای کاهش کلاهک‌های هسته‌ای استراتژیک خود انجام می‌دهد.

ماده چهارم NPT که درخصوص استفاده صلح‌آمیز از انرژی هسته‌ای است برای روسیه مهم است؛ اما این مشکل وجود دارد که برخی کشورها برخی بندها را رعایت می‌کنند.

از دیگر اقدامات روسیه تقویت کنترل‌های صادراتی است که گاهی به غلط با رژیم عدم اشاعه اشتباه گرفته می‌شود. کنترل‌های صادراتی معادل رژیم عدم اشاعه نیست. روسیه اسناد حقوقی مربوط به کنترل‌های صادراتی را بهبود بخشیده و هرگونه نقضی را در این خصوص مجازات خواهد کرد.

نگرانی‌های روسیه

در حال حاضر گسترش ثانویه تسلیحات هسته‌ای و موشکی و دسترسی گروه‌های تروریستی و جنایتکار به سلاح‌های کشتار جمعی یا وسایل ساخت آن‌ها دو نگرانی عمده روسیه در خصوص سلاح‌های کشتار جمعی در مناطق مختلف جهان به‌شمار می‌رود.

از نظر منطقه‌ای نگرانی اول روسیه در جنوب آسیا و روابط هند و پاکستان، دوم شرق آسیا و سوم، خاورمیانه است. در خاورمیانه نگرانی نسبت به یک یا دو کشور نیست. اسرائیل به‌رغم داشتن سلاح‌های هسته‌ای عضو NPT نیست؛ در صورتی که شاید حتی بیش از فرانسه امکانات هسته‌ای داشته باشد. دومین نگرانی در خاورمیانه عراق است. ما در روسیه از صدام راضی نیستیم. شایعات مربوط به همکاری نزدیک روسیه و عراق بی‌پایه است. تجربه ما با صدام منفی بوده است. صدام بسیار فریبکاری می‌کند. رژیم عراق تلاش کرده تا به سلاح‌های غیر متعارف (شیمیایی) و وسایل آن‌ها دست یابد. اما به‌رغم این‌ها با اقدام یک جانبه مخالفیم. در این خصوص شورای امنیت باید تصمیم‌گیرنده باشد. علاوه بر این‌ها معتقدیم که هیچ استاندارد دوگانه‌ای در این خصوص نباید وجود داشته باشد.

همکاری ایران و روسیه در بوشهر براساس مقررات آژانس بین‌المللی و NPT است. ما معتقدیم که برای ایران بسیار مفید خواهد بود که پروتکل‌های الحاقی آژانس بین‌المللی را نیز رعایت کند. در خاورمیانه یک نگرانی دیگر در خصوص عربستان است که کارشناسان روسیه در خصوص امکان گسترش سلاح‌های کشتار جمعی توسط این کشور را پی‌گیری می‌کنند.

از نظر دکتر اورلوف به‌طور کلی دو چالش عمده در خصوص تروریسم وجود دارد:

۱. تمایل فزاینده نسبت به همکاری بین گروه‌های تروریستی و جنایتکار بین‌المللی.
۲. خطر دستیابی گروه‌های تروریستی به سلاح‌های کشتار جمعی. انجام اقدامات تروریستی با استفاده از این‌گونه تسلیحات می‌تواند تلفات بسیار زیادی در آینده به همراه داشته باشد. در حال حاضر امکان دسترسی گروه‌های تروریستی به این تسلیحات کشتار جمعی بسیار محدود است؛ اما اگر این گروه‌ها بتوانند این‌گونه سلاح‌ها را خود توسعه دهند، این خطر جدی

خواهد بود. روش‌های دیگری برای حملات تروریستی با پیامدهای وسیع وجود دارد؛ مثل استفاده از مواد بیولوژیک، شیمیایی، یا دیگر تسلیحات.

به‌طور کلی مقابله با این چالش‌ها توسط یک کشور امکان‌پذیر نیست. تمامی جامعه بین‌المللی باید در این خصوص همکاری نماید.

در بخش پرسش و پاسخ آقای اورلوف به سؤالات حضار پاسخ دادند. از جمله ایشان در خصوص اقداماتی که می‌تواند علیه تروریسم صورت پذیرد به تبادل اطلاعات اشاره کردند. برای مثال، گروهی که در حملات تروریستی در توکیو در سال ۱۹۹۵ دست داشت در روسیه و استرالیا نیز فعالیت می‌کرد. اگر این کشورها با هم همکاری می‌کردند شاید می‌توانستند مانع از آن اقدام در ژاپن شوند. وی در خصوص اقداماتی که روسیه براساس قطعنامه ۱۳۷۳ شورای امنیت در خصوص مبارزه با تروریسم به کار بسته به تلاش روسیه برای بهبود حفاظت‌های امنیتی مواد مورد استفاده در سلاح‌های کشتار جمعی خود و همچنین همکاری اطلاعاتی با دیگر کشورها از جمله کشورهای همسایه در خصوص شبکه القاعده اشاره نمود.

وی در خصوص القاعده اظهار داشت: این شبکه‌ای از سازمان‌های مختلف است و نه یک سازمان. وی همچنین به وجود گروه‌های تروریستی در قلمرو روسیه فدرال در چین و در کشورهای همسایه روسیه، مثل گرجستان اشاره نمود و اعلام داشت که روسیه تمامی تلاش خود را برای شناسایی این گروه‌ها به کار بسته است. در خصوص استفاده از سلاح‌های هسته‌ای توسط روسیه وی معتقد بود که برطبق اسناد استراتژی امنیتی روسیه، برخلاف دوران شوروی سابق، روسیه از سلاح‌های هسته‌ای علیه اهدافی استفاده خواهد کرد که امنیت ملی روسیه را به‌طور جدی تهدید کنند. به اعتقاد وی هر چند تهدیدات نسبت به فدراسیون روسیه غیر هسته‌ای است اما نیاز دارد با تهدید هسته‌ای باز داشته شود.

حیدرعلی بلوچی و نبی سنبلی

مرکز مطالعات حقوقی و بین‌المللی - دفتر مطالعات سیاسی و بین‌المللی